

De vaste commissie voor Veiligheid en Justitie heeft een aantal vragen en opmerkingen ter beantwoording voorgelegd aan de Minister en de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie over de geannoteerde agenda van de informele bijeenkomst van de Raad Justitie en Binnenlandse Zaken op 29-30 januari 2015 (Kamerstuk 32 317, nr. 261), het verslag van de bijeenkomst van het Gemengd Comité en de Raad Justitie en Binnenlandse Zaken op 4 en 5 december 2014 (Kamerstuk 32 317, nr. 260), de stand van zaken bij de onderhandelingen over de EU-ontwerprichtlijn voor Netwerk- en Informatie Beveiliging (Kamerstuk 33 602, nr. 5) en de brief over het delen van nationale databanken van Benelux-landen (2015Z01199).

De voorzitter van de commissie,
Jadnanansing

Adjunct-griffier van de commissie,
Van Doorn

I. Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

1. Inbreng van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie merken op dat de Europese Commissie een nieuw voorstel inzake de uitwisseling van reisgegevens werkt. Deze leden vragen of dit voorstel een adequaat filter bevat waarmee niet-relevante gegevens van niet-verdachte of anderszins gesignaleerde burgers meteen verwijderd kunnen worden. Komt de opstelling van de Nederlandse regering er op neer dat zo een filter een harde voorwaarde is?

De aan het woord zijnde leden vragen of de inzet van de Nederlandse inzet nog steeds is dat de Verordening bescherming persoonsgegevens het recht moet bevatten om zichzelf te laten verwijderen uit internet zoekmachines en sociale media, uitgezonderend journalistieke media en met uitzondering van politici?

De leden van de VVD-fractie merken voorts op dat de betrokkenheid van nationale parlementen bij het controleren van het handelen van Europese agentschappen, waaronder Europol, is geregeld in het Verdrag van Lissabon. De invulling hiervan dient vorm te krijgen via herziening van de afzonderlijke verordeningen die ten grondslag liggen aan deze agentschappen. De Europese Commissie heeft een wijziging van de verordening Europol voorgesteld. Bij de behandeling van de conceptverordening heeft het Europees parlement een resolutie aangenomen met een reeks amendementen. Eén van de amendementen stelt voor de interparlementaire controle van Europol vorm te geven via de oprichting van een zogenaamd Joint Parliamentary Scrutiny Group en deze wettelijk te verankeren in de verordening. De leden van de VVD-fractie vragen een oordeel van de Minister en Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie (hierna: de Minister en de Staatssecretaris) over dit amendement. Deze leden zijn geen voorstander van het opnemen van de oprichting van een interparlementaire controlegroep in de tekst van de verordening. Zij geven er de voorkeur aan dat er geen uitwerking in de wettekst komt zodat er voldoende ruimte blijft om één en ander nader vorm te geven. Delen de Minister en de Staatssecretaris deze mening? Zo ja, op welke wijze gaan zij zich maximaal inzetten om te voorkomen dat er een oprichting van een interparlementaire controlegroep in de tekst van de verordening wordt opgenomen? Zo nee, waarom niet?

Een mogelijk vorm van interparlementaire controle zou kunnen worden vormgegeven analoog aan de huidige werkwijze en opzet van de COSAC. Hoe zien de Minister en de Staatssecretaris dit?

2. Inbreng van de leden van de PvdA-fractie

De leden van de PvdA-fractie willen op basis van de geannoteerde agenda van de informele JBZ-Raad graag een aantal vragen stellen.

Deze leden begrijpen dat ten aanzien van de aanpak van terrorisme enkele EU-lidstaten afspraken hebben gemaakt die de bestaande EU-samenwerking in de strijd tegen terrorisme en jihadstrijders verder moet versterken. Een belangrijk onderdeel is de intensievere samenwerking met internetproviders. Voornoemde leden vragen op welke manier deze samenwerking wordt geïntensiveerd. In hoeverre zullen hierbij concessies gedaan worden aan de bestaande afspraken met betrekking tot gegevensbescherming? Is het Actieprogramma Integrale Aanpak Jihadisme, waar Nederland het jihadisme mede mee wil bestrijden, onderdeel van de verdere discussie in EU-verband?

De aan het woord zijnde leden willen ten aanzien van de PNR-gegevens meegeven dat de manier waarop Nederland nu hiermee omgaat niet belemmerd mag worden door nieuwe dan wel andere regels vanuit Europa. Kunnen de Minister en de Staatssecretaris een toezegging doen op dit punt?

De leden van de PvdA-fractie hebben voorts vragen met betrekking tot de reikwijdte van de algemene verordening gegevensbescherming en de richtlijn gegevensbescherming voor de opsporing en vervolging. De Minister en de Staatssecretaris geven aan dat het niet praktisch is dat een deel van de politietaken voor wat betreft de gegevensverwerking deels onder de richtlijn valt en een ander deel onder de verordening. De voorkeur ligt bij een richtlijn voor alle politietaken. Waarom wordt er niet voor gekozen om het verwerken van gegevens van alle politietaken onder de verordening te laten vallen? Welke belangrijke inhoudelijke verschillen bestaan er tussen de verordening en de richtlijn? De Minister en de Staatssecretaris gaan er vanuit dat op de informele JBZ-Raad uitzicht ontstaat op een bevredigende formulering voor de onderlinge afstemming van de reikwijdtebepalingen van verordening en richtlijn. Waar is die verwachting op gebaseerd?

Voornoemde leden vragen voorts welke best practices Nederland zal inbrengen bij de discussie over vormen van justitiële samenwerking op zowel strafrechtelijk als civielrechtelijk terrein?

De aan het woord zijnde leden vragen ten aanzien van de gezamenlijke bijeenkomst van Ministers van binnenlandse zaken en justitie met de Ministers van de landen van het Oostelijk Partnerschap wat wordt verstaan onder het nabuurschapsbeleid en wat de inbreng van Nederland zal zijn op de komende informele raad ten aanzien van dit punt. De EU wil het beleid en instrumenten wijzigen om sneller te kunnen inspelen op ontwikkelingen ter voorkoming van crises. Hiervoor zijn hervormingen nodig op het gebied van de rechtsstaat. Welke hervorming staan de Minister en de Staatssecretaris voor ogen?

3. Inbreng van de leden van de SP-fractie

De leden van de SP-fractie vinden het verstandig in Europees verband te spreken over terrorismedreiging. Het doel moet zijn de samenwerking te verbeteren en van elkaar te leren. Tegelijkertijd moeten we ervoor zorgen dat de genomen maatregelen effectief en proportioneel zijn. Naar de mening van deze leden heeft het weinig nut om grootschalig en ongericht vluchtgegevens uit te wisselen. Het verleden heeft ons geleerd dat het weinig zin heeft grote databanken te verzamelen en uit te wisselen, aangezien achteraf vaak blijkt dat terreurverdachten op verschillende lijsten van verdachte personen voorkwamen en desondanks niet voldoende in de gaten werden gehouden. Deze leden vragen of de Minister Staatssecretaris dit erkennen of dit aanleiding is te pleiten voor gerichtere samenwerking. In dit kader vragen voornoemde leden naar de richtlijn aangaande de uitwisseling van vluchtgegevens van intra-EU-vluchten. Bij de leden van de SP-fractie leven grote twijfels over een dergelijke database waarin de privacy van alle reizigers wordt geschonden zonder dat het een effectief middel is in de strijd tegen terreur. Zij vragen duidelijk te maken welke opstelling Nederland kiest in dit dossier tijdens de informele JBZ-raad. Hetzelfde vragen zij aangaande het voorstel van de Belgische vicepremier om alle nationale databanken van Nederland, België en Luxemburg onderling te delen. Ook bij dit voorstel hebben deze leden grote twijfels over de effectiviteit.

Voorts vragen de leden van de SP-fractie graag een uitgebreide reactie op het bericht dat een adviseur van de EU wil dat internetbedrijven verplicht de encryptiesleutels van gebruikers in moeten leveren, om inlichtingendiensten te helpen met de strijd tegen terrorisme. Achten de Minister en de Staatssecretaris dit wenselijk en proportioneel?

Wat de aan het woord zijnde leden betreft moeten inlichtingendiensten op basis van gelijkwaardigheid samenwerken en al die informatie delen die noodzakelijk is om aanslagen te voorkomen. Deze leden vragen of deze visie wordt gedeeld en of dit ook de inzet zal zijn tijdens de informele JBZ-raad.

De leden van de SP-fractie zien een samenwerking voor zich waarbij de uitwisseling van noodzakelijke gegevens centraal staat zodat terroristen niet de kans krijgen onder de radar te verdwijnen door naar een ander land te reizen. Datzelfde geldt voor geradicaliseerde personen die naar Syrië willen vertrekken. Informatie over die personen moet effectief gedeeld worden zodat zij niet, nadat zij via Europese landen zijn gereisd, in Turkije de grens over kunnen steken. Met welke voorstellen zal Nederland komen om die samenwerking tussen Europese diensten te verbeteren?

De aan het woord zijnde leden merken op dat op dit moment door tien lidstaten (waaronder Nederland) een overeenkomst is getekend over het opzetten van een netwerk binnen Europol om tot een voortdurend actuele lijst personen («names of foreign fighters») te komen. In hoeverre betreft de uitwisseling van informatie in een netwerk binnen Europol ook de kennis die aanwezig is bij inlichtingendiensten? In hoeverre betreft het netwerk echt nieuwe en intensievere samenwerking? Wat houdt een mogelijk fusion centre in?

Voornoemde leden lezen verder in de brief over het delen van nationale databanken tussen Benelux-landen dat Nederland een toegevoegde waarde ziet in het verbinden van informatie over jihadgangers en de instrumenten waarmee deze informatie ontsloten en uitgewisseld wordt. Deze mogelijkheden worden dan ook verkend. Wordt hiermee niet gewoon erkend dat de Minister en de Staatssecretaris voor het delen van databanken zijn? Zo nee, waarom niet? Zo ja, waarom is dit proportioneel? Zijn er geen alternatieven? Om welke gegevens gaat het hier? Kan de Kamer op de hoogte worden gehouden van de voortgang van deze verkenning?

De leden van de SP-fractie vragen hoe andere Europese landen omgaan met geradicaliseerde personen. In Nederland zien we dat de familie vaak in een vroegtijdig stadium aangeeft dat een familielid radicaliseert en mogelijk zal vertrekken naar Syrië. De autoriteiten lijken daarop vaak niet adequaat te reageren. Gemeenten lijken voorts niet goed te weten wat zij met geradicaliseerde jongeren aan moeten en lijken machteloos te staan. Deze leden vragen of de Minister en de Staatssecretaris dit erkennen en hoe zij reageren op signalen van gemeenten dat zij slechts beperkte mogelijkheden en kennis hebben om in te grijpen. De leden van de SP-fractie vragen hoe andere Europese landen op signalen van radicalisering reageren. Voorts vragen zij of er in andere Europese landen voorbeelden van effectieve en succesvolle deradicaliseringsprogramma's bestaan. Kunnen deze programma's beschreven worden en kan duidelijk gemaakt worden wat de succesvolle elementen in die programma's zijn? Voorts vragen deze leden welke elementen van dwang (buiten het strafrecht om) in deze programma's te vinden zijn.

De leden van de SP-fractie lezen in het verslag van de JBZ-Raad van 4 en 5 december 2014 niets terug over de discussie aangaande de eventuele samenloop en overlap tussen Eurojust en het Europees Openbaar Ministerie. Is hier al over gesproken? Zo ja, wat is er dan besproken? Zo nee, waarom nog niet en wanneer zal dit punt ter tafel komen? Kan de Minister voorts aangeven wat zijn bijdrage was aan de discussie over het Europees Openbaar Ministerie? Wat is zijn oordeel over de conclusie van de eurocommissaris dat er duidelijk nog moet worden gewerkt aan het vinden van een juist evenwicht? Verwacht de Minister dat een compromis over de invulling van het EOM haalbaar is?

De aan het woord zijnde leden hebben met zorg kennisgenomen van de opmerking van de Staatssecretaris dat geen recht op gefinancierde rechtsbijstand mag zijn bij minder zware feiten of bij eenvoudige zaken, omdat dit niet altijd proportioneel of noodzakelijk is. Kan deze stellingname worden toegelicht? Wanneer is een beroep op gefinancierde rechtsbijstand door een verdachte of beklagde volgens hem disproportioneel of niet noodzakelijk? Wanneer is een strafbaar feit niet zwaar

genoeg of een zaak eenvoudig genoeg? Hoe wil hij in de praktijk gaan beoordelen of een bepaalde zaak prima zonder rechtsbijstand kan worden afgedaan en of een verdachte of beklaagde hier toch niet door benadeeld wordt?

4. Inbreng van de leden van de CDA-fractie

De leden van de CDA-fractie vragen de Minister en de Staatssecretaris naar de opstelling in de JBZ-Raad in de discussie over de totstandkoming van een Europees systeem voor uitwisseling van PNR-gegevens. Welk standpunt gaan zij hierin innemen namens Nederland? Zijn zij bereid zich aan te sluiten bij zijn Europese collega's die hebben aangegeven snel over te gaan tot instelling van een dergelijk systeem, gelet op de recente terroristische aanslagen? Zijn zij voorts bereid de Europese collega's te vragen naar de wijze waarop in andere lidstaten (al) invulling wordt gegeven aan de totstandkoming van een nationaal register? Zijn de Minister en de Staatssecretaris bereid deze discussie op korte termijn ook weer met de Tweede Kamer te voeren? Wordt de opvatting van deze leden gedeeld dat Nederland niet langer kan achterblijven ten aanzien van het opslaan en delen van passagiersgegevens, gelet op het substantiële dreigingsniveau van aanslagen en de recente gebeurtenissen in Parijs? Kan een overzicht worden gegeven van de lidstaten die zich een voorstander hebben getoond van bovengenoemd systeem? De leden van de CDA-fractie vragen naar de uitwerking van de op 16 januari 2015 tot stand gekomen overeenkomst tussen tien lidstaten over het opzetten van een netwerk binnen Europol om tot een voortdurend actuele lijst personen («names of foreign fighters») te komen. Is dit een voortzetting van bestaande samenwerking tussen de inlichtingendiensten of is er sprake van een nieuw samenwerkingsverband?

5. Inbreng van de leden van de PVV-fractie

De leden van de PVV-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de geannoteerde agenda van de JBZ-Raad. Zij willen graag een reactie op de uitspraak van eurocommissaris Timmermans die heeft aangegeven dat de Commissie overweegt een nieuw voorstel in te dienen met betrekking tot het EU-PNR systeem.

Deze leden vragen of de Minister en de Staatssecretaris de opvatting van de leden van de PVV-fractie delen dat de rol van nationale Ministers uitgespeeld is als de COSI-werkgroep besluiten in JBZ-verband neemt zonder dat er een bespreking van Ministers aan te pas komt. Zo ja, wat gaat Nederland eraan doen om aan deze werkwijze van de COSI-werkgroep een einde te maken? Zo nee, waarom niet? Delen zij voorts de opvatting van de Commissie-Meijers en deze leden dat nationale parlementen controle moeten hebben op deze werkgroep? Zo ja, Zijn de Minister en de Staatssecretaris bereid dit punt duidelijk te maken in Riga? Zo nee, waarom niet? Welke maatregelen gaat Nederland nemen om ervoor te zorgen dat nationale parlementen deze controle behouden?

De leden van de PVV-fractie vragen een reactie op de uitspraak van de Letse Minister van Justitie (Dzintars Rasnacs) op 21 januari 2015 in het Europees parlement dat in de toekomst bevoegdheden van het Europees Openbaar Ministerie moeten worden uitgebreid? Is de Minister het eens met deze uitspraken? Is de Minister voorts bereid om in Riga aan te geven dat Nederland het niet eens is met de volgende uitspraak van eurocommissaris Jourova afgelopen week in het Europees parlement: «I'm going to have to send out letters to the individual national parliaments and explain why we need the EPPO»? Is de Minister bereid eurocommissaris Jourova duidelijk te maken dat Nederland deze schoffering van nationale parlementen die een gele kaart hebben getrokken niet accepteert? Is hij

voorts bereid om namens Nederland, en in elk geval wat betreft de PVV-fractie, aan te geven dat eurocommissaris Jourova geen misbruik dient te maken van de huidige terroristische dreiging om de oprichting van een Europees Openbaar Ministerie er doorheen te drukken? De aan het woord zijnde leden vragen voorts een reactie op recente uitspraken van de voorzitter van de Alliance of Liberals and Democrats for Europe (Guy Verhofstadt) dat toegewerkt moet worden naar één Europese CIA. Zijn de Minister en de Staatssecretaris bereid om in Riga duidelijk te maken dat Nederland zich niet kan vinden in de uitspraken van Guy Verhofstadt en willen zij hier afstand van nemen? Zo nee, waarom niet?

6. Inbreng van de leden van de D66-fractie

De leden van de D66-fractie merken op dat de aanstaande informele JBZ-Raad in het teken zal staan van de Europese reactie op de toegenomen terreurdreiging door terugkerende Syriëgangers. Begrijpen deze leden het goed dat deze JBZ-Raad zal dienen als voorbereiding van de Europese Raad van 12 februari 2015? In dat geval hechten zij er zeer aan dat de Minister en de Staatssecretaris na deze JBZ-Raad de Kamer binnen een week informeren over de uitkomsten van deze JBZ-Raad en de standpunten die namens Nederland zijn ingebracht zodat de Kamer daar tijdig kennis van kan nemen. Daarbij merken deze leden nog eens nadrukkelijk op dat de Minister-President en de Minister van veiligheid en justitie tijdens het debat over de aanslag in Parijs van 14 januari 2015 hebben aangegeven dat het kabinet ten aanzien van de verzameling van reisgegevens vasthoudt aan de gezamenlijk afgesproken positie van het debat van 4 september 2014: «Nederland zal niet de reisgegevens van iedereen, maar alleen van degenen van wie in redelijkheid wordt aangenomen dat het van groot belang is dat wij met grote belangstelling hun reizen volgen.» Zijn de Minister en de Staatssecretaris voornemens om dat standpunt nog eens nadrukkelijk te herhalen tijdens deze informele JBZ-Raad en hiertoe ook bondgenoten te zoeken? Welke lidstaten steunen reeds de Nederlandse positie over het verzamelen van reisgegevens en welke lidstaten maken dan wel neigen tot een beweging in de tegenovergestelde richting?

De aan het woord zijnde leden merken op dat de voorzitter van de Europese Raad heeft aangegeven dat hij zo snel mogelijk een Europese databank met reisgegevens (EU-PNR) wil aanleggen. De ALDE-groep in het Europees parlement heeft de Raad opgeroepen om zo snel mogelijk met een nieuw voorstel hiertoe te komen waarin wordt voorzien in een gedegen uitwerking met waarborgen voor adequate, doelgerichte gegevensverzameling dat past binnen de juridische kaders van de Unie en de democratische rechtsstaat. Wat is de reactie van de Minister en de Staatssecretaris op deze oproep van de liberale fractie in het Europees parlement? Zijn zij, mede gezien de zorgvuldige positie die het kabinet en de Tweede Kamer innemen ten aanzien van het doelmatige gebruik van reisgegevens, bereid om tijdens de informele JBZ-Raad de noodzaak van een gedegen voorstel te onderstrepen? Beschouwen de Minister en de Staatssecretaris het, net als de liberalen in het Europees parlement, van belang dat de totstandkoming van een gegevensbescherming richtlijn een voorwaarde is voor de totstandkoming van EU- PNR?

De leden van de D66-fractie merken op dat de Belgische vicepremier op 21 januari 2015 als voorzitter van de BENELUX heeft voorgesteld dat België, Nederland en Luxemburg alle nationale databanken met elkaar moeten gaan delen in de strijd tegen terreur. Daartoe zou een nader plan worden uitgewerkt. Kunnen de Minister en de Staatssecretaris de Kamer nader informeren over wat de BENELUX voorzitter precies heeft voorgesteld, wat de reactie van Nederland is op dit voorstel, of en zo ja welke Nederlandse databases daarvoor in aanmerking zouden kunnen komen en hoe het voorstel zich verhoudt tot Nederlandse en Europese wetgeving

die ziet op de uitwisseling van gegevens, in het bijzonder de wet bescherming persoonsgegevens? Hoe verhoudt deze oproep zich tot de recente stellingname van het kabinet en de Tweede Kamer inzake reisgegevens dat alleen doelgericht gegevens van verdachte personen uitgewisseld kunnen worden en niet alle burgers in een sleepnet van informatieverzameling moeten worden meegenomen?

Deze leden vragen of de Minister en de Staatssecretaris bereid zijn de Kamer in ieder geval voorafgaande aan iedere JBZ-Raad en indien nodig vaker, prioritair te informeren over de ontwikkelingen rond EU-PNR en het delen van nationale databases tussen lidstaten?

Voornoemde leden merken op dat één van de zeven actiepunten naar aanleiding van de aanslagen in Parijs het verbeteren van de uitwisseling van informatie en analyse is, met name bij Europol, Eurojust en Interpol. Een voortdurend actuele lijst van personen («names of foreign fighters») wordt beoogd. De aanslag in Parijs laat zien dat met name ook het delen van informatie tussen inlichtingendiensten hiervoor van belang is. In hoeverre ziet het voornoemde actiepunt ook op de kennis en informatie die aanwezig is bij inlichtingendiensten en wordt ook beoogd om de samenwerking van Europol, Eurojust en Interpol met inlichtingendiensten te verbeteren?

De leden van de D66-fractie wijzen erop dat de Commissie-Meijers in een brief op 1 december 2014 aandacht heeft gevraagd voor de controle van nationale parlementen op de ambtelijke werkgroep COSI. Deze werkgroep zou steeds vaker besluiten voorbereiden voor de JBZ-Raad waardoor er geen bespreking van Ministers meer aan te pas komt en nationale parlementen hun controletaak niet kunnen uitoefenen ten aanzien van die besluiten. In welke mate herkennen de Minister en de Staatssecretaris het beeld zoals dat door de Commissie-Meijers wordt geschetst? Het COSI-oprichtingsbesluit verplicht het Comité het Europees parlement en de nationale parlementen te informeren over zijn werkzaamheden. Wanneer kunnen de parlementen een volgend rapport van COSI verwachten en op welke wijze denken de Minister en de Staatssecretaris dat zij de Kamer meer inzicht kunnen geven in de onderwerpen die in de COSI werkgroep voorliggen zodat parlementaire controle en invloed op het functioneren van COSI kan plaatsvinden?

II. Reactie van de Minister en Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie